

Двейрін Д. І.,
аспірант Київського університету
інтелектуальної власності та права

Правове регулювання електричної безпеки в Україні

Сфера енергетичної безпеки та електроенергетики України перебуває у стані глибоких трансформацій, обумовлених військовими викликами, інтеграцією до європейського простору та потребою модернізації інфраструктури. Законодавче середовище формується під впливом необхідності забезпечення стійкого функціонування енергосистеми та поступового переходу до відновлюваних джерел енергії. Функціонування ринку електроенергії потребує системного впорядкування нормативних приписів, узгодження положень різних актів та їх відповідності європейським стандартам. Державні органи у сфері енергетики виконують ключову роль у формуванні правових інструментів, що забезпечують баланс між безпекою, ринковою конкуренцією та захистом інтересів споживачів. Перехід на нові моделі енергетичного управління вимагає розвитку інновацій, ефективного використання ресурсів і впровадження сучасних підходів до енергоефективності. Сукупність національних і міжнародних нормативних зобов'язань формує складний контекст, у межах якого вибудовується правове регулювання електроенергетичної сфери.

В. Грачук здійснив всебічний огляд правового регулювання енергетичних правовідносин України з акцентом на вимоги сталого розвитку та європейської інтеграції. Підкреслюється, що чинне законодавство переважно орієнтоване на традиційну енергетику, що стримує розвиток відновлювальних джерел енергії та модернізацію енергетичної інфраструктури. Значну увагу приділено ролі державних органів, зокрема Міненерго, НКРЕКП та Держенергонагляду, які формують та реалізують політику у сфері енергетики й забезпечують баланс між інтересами держави, споживачів та ринку. У роботі детально проаналізовано нормативні акти, що регулюють ринок електроенергії, енергоефективність та альтернативну енергетику, а також міжнародні зобов'язання України, включаючи Паризьку угоду та Європейський зелений курс. Обґрунтовується, що воєнний стан та енергетичні загрози актуалізували потребу у прискореній енергетичній трансформації й уніфікації законодавства з нормами ЄС. Доводиться, що модернізація нормативно-правової бази є необхідною умовою формування конкурентної, безпечної та екологічно орієнтованої енергетичної системи України [1].

Б. Олійник обґрунтував теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання первинного ринку електричної енергії України як складової паливно-енергетичного комплексу, що перебуває у стані активної євроінтеграційної трансформації. Підкреслюється, що формування

конкурентної моделі ринку з 2019 року зумовило необхідність посилення ролі Міненерго, НКРЕКП та інших органів публічного адміністрування у частині нормотворчості, нагляду та контролю. Розкриваючи нормативну основу, дослідник акцентує на ключовому значенні Закону України «Про ринок електричної енергії» та системи підзаконних актів, які регламентують організаційні, технологічні та економічні процедури функціонування ринку. Важливим є твердження, що адміністративно-правове регулювання первинного ринку енергії має забезпечувати баланс між стабільністю енергетичної системи, виконанням євроінтеграційних зобов'язань і створенням прозорого конкурентного середовища. Також наголошується на потребі уніфікації національного енергетичного законодавства з нормами ЄС, зокрема у сфері енергоефективності, стимулюючого тарифоутворення та модернізації мереж. Загалом підкреслюється, що ефективне адміністративно-правове регулювання первинного ринку електричної енергії є ключовим чинником енергетичної безпеки, інвестиційної привабливості та післявоєнного відновлення енергосистеми [2].

В. Логоша виявив ключові недоліки нормативно-правового регулювання державного управління у сфері енергетичної безпеки України в умовах воєнного стану та окреслено напрями їх вирішення. Підкреслюється, що попри прийняття значної кількості актів уряду, нормативна база залишається фрагментарною, несистемною та не повністю адаптованою до сучасних безпекових викликів і стандартів ЄС. Особливу увагу приділено потребі у розробці комплексної стратегічної програми, яка б сформувала цілісне правове підґрунтя, здатне стимулювати інновації, інвестиції та модернізацію енергетичної інфраструктури. Наголошується, що однією з головних умов ефективного управління енергетичною безпекою є гармонізація українського законодавства з європейськими нормами та забезпечення сталого функціонування енергосистеми в умовах війни. Обґрунтовано необхідність підтримки інноваційних технологій, модернізації критичних енергетичних об'єктів та інтеграції з європейською мережею ENTSO-E. Загалом демонструється, що стратегічне усунення нормативних прогалин є ключовою умовою підвищення енергетичної стійкості, безпеки та адаптивності України в кризових умовах [3].

У Законі України «Про енергетичну ефективність» правове регулювання сфери енергоефективності визначається як система правових, економічних та організаційних засад, спрямованих на підвищення ефективності використання енергії під час її виробництва, транспортування, передачі, розподілу, постачання та споживання. Закон містить розгорнутий понятийний апарат, у якому закріплено комплекс термінів, що забезпечують уніфіковане застосування норм, включно з енергетичною ефективністю, енергетичним аудитом, інтелектуальними лічильниками, розумними мережами та енергоефективними заходами.

Предмет регулювання окреслюється через забезпечення енергетичної безпеки, скорочення енергетичної бідності, виконання міжнародних зобов'язань та впровадження *acquis* ЄС, зокрема Директив 2012/27/ЄС і 2009/125/ЄС. Закон визначає систему управління у сфері енергоефективності, до якої належать Кабінет Міністрів України, НКРЕКП, профільні центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, наділені конкретними повноваженнями щодо формування й реалізації державної політики. Важливе місце займає стратегічне та операційне планування, що реалізується через Національний план дій з енергоефективності, місцеві енергетичні плани та довгострокову Стратегію термомодернізації будівель. Закон прямо встановлює принцип «Енергоефективність насамперед», визначає порядок моніторингу, звітності та впровадження енергоефективних заходів, формуючи цілісне нормативне підґрунтя державної політики у сфері енергетичної ефективності [4].

Закон України «Про ринок електричної енергії» визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування ринку електричної енергії, спрямовані на забезпечення надійного, безпечного та економічно обґрунтованого постачання електроенергії споживачам. Регулювання охоплює всі сегменти ринку виробництво, передачу, розподіл, купівлю-продаж, постачання та балансування електричної енергії, забезпечуючи прозорі правила діяльності для всіх учасників. Закон містить розширений термінологічний апарат, яким окреслюються ключові елементи ринку: оператори систем, виробники, постачальники, трейдери, гарантований покупець, учасники балансування та споживачі, що забезпечує єдність тлумачення норм. Значне місце відведено вимогам до операційної безпеки, надійності об'єднаної енергетичної системи, управлінню попитом, пропускній спроможності міждержавних перетинів та правилам доступу третіх сторін. Закон встановлює механізми організації торгів на ринках «на добу наперед», внутрішньодобовому та балансуєчому ринку, а також правила комерційного обліку та фінансових розрахунків між учасниками. У сукупності ці положення формують комплексну та деталізовану модель ринкового регулювання електроенергетики, яка визначає порядок взаємодії суб'єктів, гарантує безпеку постачання й забезпечує стабільне функціонування енергетичної системи відповідно до вимог закону [5].

Узагальнений аналіз нормативних підходів демонструє, що правове регулювання енергетичної сфери України характеризується високим рівнем динамічності та значною залежністю від зовнішніх і внутрішніх викликів. Нормативно-правова база охоплює широкий спектр питань — від ринку електроенергії до енергоефективності та безпеки енергосистеми. Виявлено, що значна частина актів залишається фрагментарною, що потребує подальшої систематизації та посилення узгодженості між різними рівнями регулювання. Євроінтеграційні зобов'язання стимулюють поступове

оновлення правових інструментів та адаптацію української моделі управління до стандартів ЄС. Наголошується, що розвиток відновлювальних джерел енергії та модернізація енергетичних мереж повинні стати пріоритетними напрямками нормативного впорядкування. Військові загрози продемонстрували потребу в підвищенні стійкості та захищеності критичної інфраструктури, що зумовлює необхідність ефективного державного контролю. Вивчення національних та міжнародних правових положень підтверджує важливість комплексного підходу до регулювання енергетичної безпеки. Загалом подальше удосконалення нормативної бази є ключем до формування конкурентної, безпечної та технологічно орієнтованої енергетичної системи України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грачук В. С. Правове регулювання енергетичних правовідносин в Україні в контексті сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2024. Вип. 86(3). С. 107–113. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.16>
2. Олійник Б. Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання первинного ринку електричної енергії України. *Юридичний вісник*. 2022. № 4. С. 142–148. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2022.18>
3. Логоша В. В. Недоліки нормативно-правового регулювання державного управління у сфері забезпечення енергетичної безпеки в Україні та напрями їх вирішення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2025. Вип. 15. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2025-15-02-09>
4. Про енергетичну ефективність : Закон України від 21 жовтня 2021 № 1818-IX. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1818-20>
5. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13 квітня 2017 № 2019-VIII. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2019-19>